

Міністерство освіти і науки України
Управління освіти і науки Сумської області
Сумський державний педагогічний університет
ім. А.С.Макаренка
Сумська обласна спілка краєзнавців
Сумська обласна організація Українського товариства охорони пам'яток
історії та культури
Сумська обласна асоціація краєзнавців
Сумський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів

МАТЕРІАЛИ

ЧЕТВЕРТОЇ СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ НАУКОВОЇ ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Суми 2001

УДК 94 (477.52)

ББК 633 (4 УКР-4 СУМ)

М 34

Друкується згідно з рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка

Під загальною редакцією кандидата історичних наук, доцента Корогод Г.І.

М.34 Матеріали четвертої Сумської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції (14-15 грудня 2001 р) – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2001. – 244 с.

У збірнику подаються доповіді та повідомлення учасників наукової історико-краєзнавчої конференції.

© СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2001

репресованих радянською владою, “дякувати” треба тій політиці, яка проводилася проводилася в СРСР на селі.

Таким чином, можна стверджувати, що до поліції що до поліції йшли люди в основному середнього віку, досить освічені і яким потрібно було годувати свою родину. Останнє, на думку автора, було основною причиною притоку людей до поліції, адже служба у ній давала заробіток й інші пільги.

Ще одним джерелом поповнення штату поліції були військовополонені. Для них це був чи не єдиний спосіб уникнути або вирватися з концтабору.

Отже, до допоміжної поліції йшли пересічні люди переважно не з політичних переконань, не з власної ненависті до радянської влади (хоча у багатьох підстави на це були), а для того, щоб вижити і захистити свою родину в складних обставинах війни.

ЛИТЕРАТУРА

1. История Великой Отечественной войны Советского Союза 1941-1945 гг. В 6-ти томах. М., Воениздат, 1961-1965. Т. 2, С. 448.
2. Главное управление кадров и военного образования Министерства обороны Российской Федерации, учетно-послужная карта генерал-майора Н.Ф. Батюка.
3. Чуйков В.И. Начало пути. М., Политиздат, 1959, С. 312
4. Центральный архив Министерства обороны Российской Федерации, инв. № 1821265, Л. 17.

А.Г. Нітченко

м. Чернівці

МІСЬКІ ДУМИ ПІВНІЧНОЇ СУМЩИНИ В 1917 р.

На базі матеріалів Державного архіву Чернігівської області розглядається стан і реорганізація Кролевецької, Конотопської і Глухівської міських дум після здійснення Лютневої революції в Росії. Увага зосереджена на ставленні дум до нових органів державної влади, їх політичної орієнтації тощо.

Йдеться про територію, яка в названий час входила до складу Чернігівської губернії. 10 січня 1939 р. внаслідок адміністративно – територіальної реформи колишні Глухівський, частина Кролевецького та Конотопського повітів відійшли до новоутвореної Сумської області. В досліджуваний період в

названих повітах розташовувалось 3 повітових міст – Глухів, Кролевець та Конотоп, населення яких складало 68107 тис. осіб або 22% міського населення губернії [1]. Ще наприкінці XVIII ст. в цих містах були створені виборні розпорядчі органи місцевого самоврядування – міські думи.

В результаті Лютневої революції міські думи зазнали помітної реорганізації. Так, 3 березня 1917 р. Тимчасовий уряд опублікував декларацію, в якій виділив вибори до органів місцевого самоврядування на основі загального, рівного, таємного і прямого голосування. Ця декларація була зустрінута дуже схвально, про що свідчать телеграми Конотопської та Кролевецької дум на ім'я Тимчасового уряду [2].

Одночас з підготовкою виборчого закону урядом на місцях розпочався процес демократизації дум. Зокрема, Конотопська, Кролевецька та Глухівська міські думи поповнилися представниками громадських організацій з повітових виконавчих комітетів та ради робітничих і солдатських депутатів. В свою чергу представники міських дум ввійшли до виконавчих комітетів, з якими вони тісно взаємодіяли протягом 1917 р. У такій спосіб проводилася робота по реорганізації і фінансуванню міської міліції, створенню міських продовольчих комітетів та ін. Про розширення сфери діяльності дум свідчить велика кількість обраних комісій: ревізійна, оціночна, фінансова, продовольча, будівельна, шкільна, по охороні праці, по створенню біржі праці та ін.

Після затвердження 9 квітня Тимчасовим урядом виборчого закону, міські думи розпочали посилену підготовку до виборчої кампанії. З цією метою вони створювали комісії по проведенню перепису населення, складанню списків громадян (які мали право участі у виборах), визначали територію міст, межі виборчих округів та дільниць. Проте ця робота дуже затяглася в часі, і вибори в Кролевіці відбулися 2 липня, у Глухові – 23 липня, а в Конотопі із – за загострення продовольчого питання міська управа перенесла вибори аж на 14 вересня. Участь населення у виборчій кампанії була досить активною: у трьох повітових містах на вибори з'явилося понад 50 % виборців. Так, у Кролевіці з 7038 виборців взяло участь у голосуванні 4101 осіб, у Глухові цей показник складав 8557 і 5301, у Конотопі відповідно 22399 і 11442 [3].

У виборах брали участь політичні партії, групи або блоки. Всі вони балотувалися за списками, яких налічувалося в Кролевіці і Глухові по 7, у Конотопі – 13. Виявилось, що політична структурованість міської громадськості була дуже низькою. Так, по трьох місцях балотувалися лише блок російських соціалістичних партій, списки безпартійних та профспілок. По двох місцях балотувалися трудовики, сіоністи (обидва в Кролевіці та Конотопі),

списки від українських виборців (від української громади в Кролевці та трудовиків – українців в Глухові), списки від групи виборців євреїв (в Глухові та Конотопі). Найбільш розгалужені окремі списки тих, хто балотувався, виявилися у Конотопі, де окремо на виборах йшли кадети, більшовики, українські соціалісти – демократи, українська партія соціалістів – федералістів, так звані “польські праві”, об’єднана єврейська соціал – демократична робітнича партія. Та в Глухові, де з окремим списком на виборах балотувався лише український соціалістичний блок. Навіть побічне знайомство із списками кандидатів свідчить про нечіткість політичних орієнтирів місцевих організацій ряду політичних партій. Оскільки вибори відбувалися після проголошення Універсалів Української Центральної Ради, це суттєво вплинуло на їх перебіг. Зокрема, у Конотопі значним впливом серед соціалістів користувалася УСДРП.

Наслідки виборів свідчать про те, що найбільшим впливом користувалися партії соціалістичного напрямку. Зокрема, російський соціалістичний блок, який балотувався у Кролевці отримав 33,7 % голосів, у Глухові – 19 %, у Конотопі – 17,9 %. Разом з трудовиками соціалісти в Кролевці отримали 45,7 % голосів. Результати інших партій можна проілюструвати на прикладі Конотопа, де активність їх була найінтенсивнішою. В лідерах партій виявилися українські соціалісти – демократи (40,5%), за ними слідували російський соціалістичний блок (17,9%), більшовики (11,9 %), “польські праві” (1,4 %), по 1 % УПСФ та ОСРСП, за трудовиків проголосувало лише 0,2 % [4].

Проте гласні, які потрапили до дум на хвилі популярності своїх партій, не мали необхідного фаху і досвіду для муніципальної роботи, і тому вважали свою діяльність не тільки господарською, а й політичною. Про це свідчать безліч привітань і декларацій, прийнятих думами влітку – восени 1917 р., загальна тенденція яких спрямовувалася на підтримку Центральної Ради. Наприклад, у Кролевці на першому засіданні думи гласні відхилили пропозицію В.Т. Андрієвського, який запропонував від української громади надіслати телеграму Тимчасовому уряду через УЦР, як крайовий орган влади. Та вже через три дні, подолавши опір російського соціалістичного блоку, дума надіслала телеграму УЦР з побажанням створення "...у згоді з Тимчасовим урядом та революційною демократією... Росії потужного, наділеного громадським довір'ям крайового урядового органу...". Під час корніловського заколоту дума не вагаючись висловила “цілковите довір'я Генеральному Секретаріатові в його діяльності по з'єднанню революційної демократії Російської держави в боротьбі з контрреволюційними потугами” [5].

Після захоплення більшовиками влади у Петрограді єдиною легітимною виконавчою владою в Україні виявився Генеральний Секретаріат УЦР. Центральна Рада вважала за можливе зберегти систему обраних демократичним шляхом міських дум, які намагалися відстоювати свої законні повноваження. 2 листопада Конотопська дума голосами усіх гласних (проти лівих есерів і більшовиків) визнала, "що на Україні влада належить УЦР як представниці всієї революційної демократії краю"[6]. А 14 грудня крайовий з'їзд представників міст України визнав Генеральний Секретаріат крайовим урядом, тим самим розділивши позиції багатьох дум України [7].

Отже, проведення реформи місцевих дум та виборів на принципах загального, рівного, прямого, таємного голосування і пропорційній основі увійшли в історію як демократизація думської системи управління, вперше продемонструвавши демократизм виборів. Але ефективність цієї системи в умовах революції виявилась незначною: затягування виборчої кампанії у містах привело до відкладення виборів до Установчих зборів, а надмірна заполітизованість гласних суттєво знижувала ефективність діяльності міських дум як органів влади і місцевого самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Див.: Чернігівщина. Енциклопедичний довідник. – К., 1990. – С. 167, 168, 338, 371, 372 ; Історія міст і сіл Української РСР. Сумська область. – К., 1973.- С. 9, 261; Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО) Ф.127. – Оп. 254а. – Спр.48. – Арк. 22.
2. ДАЧО Ф. 145. – Оп. 3. – Спр. 2784.- Арк. 44; там само. – Спр. 2785.- Арк. 60.
3. Там само. – Спр. 2841. – Арк. 13; т. с. – Спр. 2848. – Арк. 19 звор.; т. с. – 2860. – Арк. 23, 37.
4. Там само. – Спр. 2781. – Арк. 81; т. с. – Спр. 2784. – Арк. 159; т. с. – Спр. 2841. – Арк. 13 – 13 звор.; Спр. 2848. – Арк. 2, 3, 5, 9, 6, 19 звор.; т. с. – Спр. 2860. – Арк. 23, 33, 39. Черниговская земская газета. – 1917. – 26 сентября.
5. Там само. – Спр. 2841. – Арк. 21, 30; т. с. – Оп. 3. – Спр. 2785. – Арк. 236.
6. Там само. – Спр. 2784. – Арк. 175.
7. Трудовая Волянь (Житомир). – 1917. – 19 декабря.